

Pod královskou korunou

Přemysl Otakar I. (králem 1198–1230) díky své obratné zahraniční politice získal v roce 1212 od nově zvoleného římského císaře Fridricha **tzv. Zlatou bulu sicilskou**. Touto listinou Fridrich potvrdil dědičnou královskou hodnost a svobodnou domácí volbu českého krále, právo investitury pražského i olomouckého biskupa a záruku neporušitelnosti zemských hranic. Přemyslův bratr Vladislav Jindřich zároveň získal potvrzení vlády nad Markrabstvím moravským. Díky ambiciózní politice přemyslovských králů ve 13. století, podpořené bohatstvím získávaným z těžby stříbra a příznivým hospodářským rozvojem, se České království postupně stávalo jedním z nejsilnějších států střední Evropy. Největšího mocenského rozmachu dosáhlo za vlády **Přemysla Otakara II.** (1253–1278), který vybudoval rozsáhlou říši dosahující až za Alpy k Jaderskému moři. Nepodařilo se mu však vytvořit státní systém, který by připojené země těsněji svázal s Českým královstvím. Po volbě Rudolfa Habsburského římským králem, k níž nebyl Přemysl přizván a se kterou nesouhlasil, začal římský král zasahovat do záležitostí jeho vlády a podporovat proti němu část rakouské a české šlechty. Celá situace vedla ke ztrátě alpských zemí a Chebska a posléze k porážce a tragické smrti Přemysla Otakara II. v bitvě na Moravském poli 26. srpna 1278.

Rudolf Habsburský obsadil větší část Moravy a Čechy plenila vojska Oty Braniborského, který byl do země povolán jako poručník nezletilého následníka trůnu Václava. Teprve nástup **Václava II.** (1283–1305) na český trůn znamenal konsolidaci českého státu a obnovení hospodářské prosperity, k níž přispělo i otevření kutnohorských dolů a zavedení ražby pražského groše. V roce 1300 byl Václav II. korunován polským králem a v roce 1301 získal pro svého syna **Václava III.** uherskou korunu. Nový mocenský vzestup přemyslovské dynastie byl zastaven zavražděním Václava III. 4. srpna 1306 v Olomouci.

Vláda lucemburské dynastie v Čechách v letech 1310–1437 je považována za vrcholné období českých středověkých dějin. Jedním z nejvýznamnějších panovníků středověké Evropy byl římský a český král **Karel IV.** (1346–1378), který po celou dobu své vlády usiloval o posílení a územní rozšíření Českého království. Byl prvním českým králem, který se stal císařem Svaté říše římské. Slavnostní korunovace se konala 5. dubna 1355 v Římě. Karel IV. **vydal dne 7. dubna 1348 soubor několika listin, které tvořily jakousi ústavu českého státu.** Vymezovaly postavení českého krále a zemí, v nichž suverénně vládl, vůči Svaté říši římské a současně zajišťovaly vnitřní státoprávní uspořádání českého státu. V listinách souhrnně potvrdil všechna privilegia, práva a svobody udělené českým králům římskými panovníky, především

tzv. Zlatou bulu sicilskou. Zároveň založil novou státní instituci, **tzv. Korunu království českého**, kterou tvořilo České království, Moravské markrabství, jednotlivá slezská knížectví, Horní a Dolní Lužice, Horní Falc, řada lokalit v Německu a Lucemburské vévodství. Po svém zvolení císařem pak nechal vytvořit říšský ústavní zákon, později nazvaný jako **Zlatá bula Karla IV.**, který výjimečné postavení českého státu v rámci říše potvrzoval. Ve vnitřní politice se Karel IV. pokusil posílit moc českého krále a omezit stoupající vliv šlechty na řízení země. Na sněmu v září roku 1355 předložil Karel IV. návrh zemského zákoníku, dnes známého pod názvem **Maiestas Carolina**. Šlechta však své vlivové postavení uhájila a v roce 1355 donutila císaře od prosazování zákoníku ustoupit.

Již ke konci vlády Karla IV. a zejména za vlády jeho syna **Václava IV.** (1378–1419) se začala projevovat společenská a církevní krize, která v Čechách postupně přerostla v největší revoluční vzplanutí 15. století. Koncem 14. století se do Prahy dostalo učení oxfordského profesora Jana Viklefa, které velmi ovlivnilo **mistra Jana Husa**, mluvčího českých reformátorů na pražské univerzitě, usilujících o nápravu církevních poměrů a o reformu církve. Spory mezi českými a zahraničními profesory a studenty o Viklefovo učení a úsilí českých mistrů o přednostní výsady na univerzitě vyvrcholily vydáním **Dekretu kutnohorského v roce 1409**. Václav IV. v něm přiznal českému univerzitnímu „národu“ tři hlasy proti jednomu společnému hlasu tří ostatních „národů“. Většina zahraničních mistrů a studentů na protest odešla, což mezinárodní význam univerzity velmi oslabilo. Cílem Jana Husa, který se roku 1409 stal rektorem, a dalších reformátorů bylo sjednocení církve a návrat k jejím původním ideálům, nikoli zrušení stávajícího společenského řádu. Reformou církve a především velkým papežským schismatem, trvajícím od roku 1378, se zabýval také koncil, který se v letech 1414–1418 konal v Kostnici. Ke koncilu byl povolán také Jan Hus, aby své učení obhájil. Byl však nařčen z kacířství a **6. července 1415 upálen**. „Kacířské“ učení se v Čechách začalo rychle šířit a vedlo k výbuchu husitské revoluce, během níž se české země dostaly do politické izolace a do neutěšeného stavu po stránce ekonomicko-hospodářské. V roce 1436 byla na koncilu v Basileji vyhlášena **tzv. Basilejská kompaktáta**, kterými bylo právně zajištěno legální postavení kališnické (utrakvistické) církve v Čechách. Definitivní tečku za husitskými válkami a náboženskými spory mezi kališníky a katolíky udělal až kutnohorský náboženský mír uzavřený roku 1485 na českém zemském sněmu v Kutné Hoře.

Ve druhé polovině 15. století se mezi přední panovníky Evropy zařadil „husitský král“ **Jiří z Poděbrad** (1458–1471), představitel českých kališníků a mimořádně nadaný politik a státník. Jeho známou iniciativou byl návrh mírového spolku evropských panovníků. Hlavním důvodem vzniku návrhu byla Jiřího snaha neutralizovat vliv papeže na evropskou politiku. Jednání o prosazení návrhu vyvrcholila vysláním poselstva k francouzskému králi Ludvíkovi XI., které ale na nátlak papežské kurie neuspělo. Po smrti Jiřího z Poděbrad zvolil zemský sněm králem **Vladislava II. Jagellonského** (1471–1516). Za jeho panování došlo k výraznému poklesu královské moci. Začala „zlatá éra“ stavovství v českých zemích, kdy byl vliv panovníka na veřejné záležitosti

utlumen na nejnižší míru. Tzv. doba jagellonská byla ukončena smrtí Vladislavova nástupce Ludvíka, který se utopil v bažinách na útěku z prohrané bitvy s Turky u Moháče v roce 1526.

DOBA PŘEDBĚLOHORSKÁ

V roce 1526 zvolili čeští stavové na zemském sněmu českým králem arciknížete **Ferdinanda Habsburského**, zatímco stavové Moravy, Slezska, Horní a Dolní Lužice jej přijali za dědičného panovníka. V rukou nového krále se postupně soustředila moc nad Českým královstvím, Uhrami a rakouskými zeměmi. Po přenesení císařského titulu v roce 1558 na rakouskou větev habsburského, později habsbursko-lotrinského rodu, se podunajská monarchie stala nejvýznamnějším hráčem na poli evropské politiky.

Nástupem Habsburků na český královský trůn v roce 1526 se poměr sil mezi panovníkem a stavy začal přiklánět opět více na stranu panovníků. Výchozím bodem poměru sil byla volební kapitulace, kterou vydal Ferdinand I. na základě jednání s delegací českých stavů na konci roku 1526 ve Vídni. Napětí mezi panovníkem a stavy vyústilo v roce **1547 v první stavovské povstání**, které čeští stavové prohráli a které přispělo k dalšímu upevnění králova postavení v zemi.

Vliv stavů na veřejné záležitosti však zůstal nadále silný a projevil se výrazně v otázce náboženských poměrů království. V roce 1575 prosadili nekatoličtí stavové na českém zemském sněmu projednávání konfesijních otázek, týkajících se legalizace své víry zavedením augšpurské konfese. Císař Maxmilián II. s českou konfesí ústně souhlasil, ale nepotvrdil ji písemně.

Počátek 17. století se nesl ve znamení vyostření dosavadní mocenskopolitické situace v monarchii. Rozkol mezi císařem **Rudolfem II.** a jeho bratrem arciknížetem **Matyášem** v roce 1608 přerostl v dočasný rozpad dosud jednotného celku zemí Koruny české. **Libeňským mírem z 25. června 1608** se oba bratři rozdělili o vládu v jednotlivých zemích habsburské monarchie. Císaři Rudolfovi II. byla ponechána vláda v Českém království, Slezsku a římskoněmecké říši, arcikníže Matyáš se ujal vlády na Moravě, v Uhrách a v Rakousku. Dočasné rozdělení České koruny ukončila smrt císaře Rudolfa II. v roce 1612 a převzetí jeho zemí arciknížetem Matyášem.

Rozkol v habsburském rodě posílil neústupnost nekatolických stavů v otázce svobody vyznání, která byla korunována v roce 1609, kdy císař Rudolf II. Habsburský vydal **Majestát na náboženskou svobodu**. Majestát českým nekatolickým stavům a jejich poddaným zaručoval svobodně vyznávat svou víru.

Porušování Majestátu ze strany katolických radikálů vedlo **v roce 1618 ke druhému stavovskému povstání**, ke kterému se přidaly všechny korunní země. O rok později se konal generální sněm všech zemí České koruny, jehož výsledkem bylo přijetí nové ústavy – **Konfederace stavů České koruny**, společné pro všechny korunní země, tedy Čechy, Moravu, Slezsko a Horní a Dolní Lužici. Text konfederace byl vrcholem úsilí stavů o omezení moci panovníka. Všechny země konfederace si byly rovny, jednotícím prvkem byl panovník volitelný, odvolatelný, podléhající ve svém

jednání součinnosti a kontrole stavů. Nedlouho po rozpuštění sněmu si stavové zvolili novým králem Fridricha Falckého.

České stavovské povstání však bylo poraženo **v bitvě na Bílé hoře 8. listopadu 1620**. Porážka protestantských stavů znamenala také konec stavovského státu. Vítězný Ferdinand II. začal prosazovat absolutní formu královské vlády. Strůjce „ohavné rebelie“ stihly popravy, vězení a konfiskace majetků.

Po jistém uklidnění situace potvrdil Ferdinand II. v roce 1627 po vzoru svých předchůdců Českému království pouze ta privilegia, která neodporovala nově nastolenému stylu vládnutí. Upevněnou moc a směřování k absolutismu zafixoval v nových zákonících – **Obnoveném zřízení zemském pro Čechy z roku 1627 a pro Moravu z roku 1628** – na jejichž výslednou podobu neměli stavové téměř žádný vliv. **Vydáním rekatolizačního patentu v roce 1627** povolil jedině vyznání, katolickou víru, a zahájil rekatolizaci českých zemí. Nekatolickým stavům nařídil buďto přestoupení ke katolické víře během šesti měsíců, nebo odchod do emigrace.

Od této doby byli panovníci v zemích České koruny jedinými vykonavateli politické moci. Politická síla stavů a sněmů byla na další desetiletí silně omezena a v kompetenci sněmů zůstalo převážně jen povolování a vybírání berní, tj. přímých a nepřímých daní a cel.